

QUAER. 4° *Quaenam temporis diuturnitas ad veram ac summam contritionem concipiendam exigatur?*

Resp. Nulla *per se*, quia diuturnitas non pertinet ad essentiam actus, sed est ipsi mere accidentalis: quamobrem satis est ut actus sit substantialiter impletus; quod minimo etiam tempusculo fieri potest. Tutius tamen est actum contritionis elicere intensiorem et productiorem; ne forte ex levitate aut nimia festinatione nullus quoad substantiam concipiatur. S. Lig. n. 433. — *et alii communiter.*

263. — QAER. 4° *An contritio de venialibus debeat gaudere quatuor iisdem dotibus?*

Resp. 1° Debet gaudere necessario tribus prioribus; scilicet 1° debet esse *interna*, quia contritio quae ex intimo corde non elicitur, vera non est; 2° debet esse *supernaturalis*, quia ut dictum est (21), contritio naturalis nequit esse medium ad effectum supernaturalem; 3° debet etiam esse *summa*, seu debet peccator detestari peccatum veniale plus quam mala naturalia omnia (22).

Resp. 2° Non debet autem necessario esse *universalis*, sive in Sacramento, sive extra Sacramentum. Ratio est, quia cum peccatum veniale non sit impossibile cum gratia sanctificante, unum veniale potest remitti sine aliis. — S. Lig. n. 449.

QUAER. 5° *An attritio FORMIDOLOSA, seu ex metu gehennae concepta, sufficiat ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae?*

Resp. *Affirm.* modo sit vere *supernaturalis*, absolute *efficax*, et tan-

GENERALI velle pati magis quam-cumque poenam, quam peccare... Sed IN SPECIALI descendere ad hanc poenam vel ad illam non tenetur, quinimo STULTE faceret, si quis se ipsum vel alium sollicitaret super huiusmodi particularibus poenis. Manifestum est enim, quod sicut delectabilia plus movent in particulari considerata quam in communi, ita terribilia plus terrent, si in particulari considerentur; et aliqui sunt, qui minori tentatione non cadunt, qui forte maiori caderent, sicut aliquis audiens adulterium, non incitatur ad libidinem; sed si per considerationem descendit ad singulas illecebras, magis movetur. Et similiter aliquis non refugeret pati mortem pro Christo; sed si descenderet ad considerandum singulas poenas, magis retraheretur.

Et ideo descendere in talibus ad singula, est inducere hominem in tentationem, et praebere occasionem peccandi.

(21) Quo sensu id intelligendum sit, vid. sup. ad n. 261.

(22) Verissime hoc dicitur; et si quidem de veniali quis ita doleat, ut difficultate occurrente paratus sit illud rursus patrare, v. gr. *mentiri, ut discordias vel reprehensiones vitet*, profecto non rite dolet. At enim si vitanda est tum quoad se tum quoad alios tentatio illa, de qua sup. (ad q. 2.) dictum est, multo magis cavendum illud est, cum de solis venialibus agitur: et imprudentissime faceret confessarius, qui ad explorandam vim doloris de venialibus, percontaretur, an poenitens mala omnia perpeti potius velit, quam in unam aut alteram e consuetis venialibus culpis relabi.

tum *materialiter* non vero *formaliter* seu *serviliter servilis*. Ratio est, 1° quia huiusmodi attritio est vera conversio ad Deum, et vera aversio a peccato; 2° quia hoc clare eruitur ex *Concilio Tridentino*, sess. 14. c. 4., ubi dicit, attritionem conceptam ex metu gehennae et poenarum esse honestam, et disponere peccatorem ad iustificationem in Sacramento Poenitentiae obtinendam (23).

(23) De hac doctrina S. Alphonsus (lib. 6. n. 440.) verissime sic statuit contra Merbes, Juvenin, Antoine, et si qui sunt alii eiusmodi: *Certum et commune est apud doctores, non requiri contritionem perfectam, sed sufficere attritionem.*

Nec movere debet, quod quidam hanc doctrinam seu novam et a Melchiore Cano primum inventam traduxerint (Vid. Bened. XIV. *De Synod.* lib. 7. cap. 13. n. 6., et Perrone *De Poenit.* n. 90. in not.). Nimirum si proiectis Iuveninio, Ludov. Habert, Le Drou, Vanespen, Witasse et aliis huiusmodi, adissent suis oculis v. gr. Suarezium (*De Poenit.* disp. 20. sect. I. n. 9.); profecto reperissent pro ea doctrina allegatos S. Thomam, Scotum, Paludanum, Capreolum, Durandum, Adrianum, S. Antoninum, Sylvestrum, etc. Cano sane antiquiores.

Sed et multo plures DD. in eandem rem affert Iosephus Benaglio in opere plane egregio, cui titulus: *Dell'attrizione quasi materia e parte del Sacramento della Penitenza*, ecc. Milano 1846. (cap. 5. art. 11. vol. 2. pag. 101.). Qui quidem et illud (cap. 4. art. 7. et cap. 5. art. 13.) palam facit, omnia demum quaecumque ad praedicti paradoxii praesidium ex memoratis Iuveninio, Habert, etc. corrogata habentur in citato loco Operis *De Dioecessana Synodo*, ea nutare prorsus, ac insuper perperam Ioanni Morino attribui. Quidquid enim sit de aliis huius scriptoris opinionibus, at quod ad attritionem attinet, non solum eius sufficientiam ipse cum communi Thh. sententia professus est, sed etiam eiusdem doctrinae antiquitatem, imo et perpetuitatem vindicavit.

Et placet sane locum illum asserre, ubi Dominicum Soto, cui non ita multum vetus doctrina de attritione, quae in sacramento fieri contritio, visa fuerat, modeste reprehendit: quippe principia adhibet in hisce materiis nunquam non habenda prae oculis. Sic itaque Morinus (*Comm. hist. De Poenit.* lib. 1. cap. 13. n. 19.): *In his Domini Soti verbis duo mihi dura videntur et intellectu difficilia. Prius est, sententiam, quae asserit attritionem fieri in sacramento contritionem veram esse, a Patribus tamen non agnitam. Si ageretur de novo aliquo et sublimi problemate theologico, εὐπαράδεκτον (credibile) sane esset, aliquid ab insignibus Theologis et Philosophis inventum esse, quod antiquos latuisset. Verum cum agatur de via et modo recuperandae salutis aeternae per Sacramentum Poenitentiae, num scholastico aliquo philosophemate salutis adipiscendae ratio inveniri potest nova et faciliior ea, quam Patres ab Apostolis acceptam successoribus suis tradiderunt? Si Patres solam contritionem agnoverunt necessariam ad salutem per Sacramentum Poenitentiae consequendam, ingenii mei hebetudo non assequitur, qua ratione, quave auctoritate freti Scholastici post mille saltem et ducentos annos novam et faciliorem viam ea, quam Patres nobis tradiderunt, praescribere potuerunt.... Posterius, quod mihi durum videtur, est, Patres solum contritionem existimasse necessariam ad Confessionem. Licet enim Antiqui nomen Attritionis non agnoverint, nedum axioma, Attritionem in*

Attritio porro vocatur *serviliter servilis*, ubi quis de peccato quidem dolet, illudque vult vitare ob poenas, quas a Deo infligendas novit; adhuc tamen paratus esset peccare, si poenae istae non subsisterent. Dicitur vero *simpliciter servilis*, ubi quis ob poenarum quidem timorem a peccato abstinet, non tamen ita dispositus est, ut vellet peccare, si poenae illae non essent. Prior malus est, non qua timor est poenarum, sed ob pravam animi dispositionem. — Scavini.

264. — QUAER. 6° *An sufficiat attritio ex metu poenarum Purgatorii pro peccatis venialibus?*

Resp. Affirm. cum sententia communissima et moraliter certa; quia rationes omnes superius adductae pro sufficientia attritionis ex metu gehennae, hic quoque valent.

QUAER. 7° *An sufficiat attritio ex metu poenarum temporalium huius vitae pro peccato subeundarum, prout a Deo infliguntur?*

Resp. Affirm. probabilius, modo sit supernaturalis (24). Ratio est,

Sacramento fieri Contritionem; rem tamen ipsam hoc axioma significatam non modo docuerunt, verum etiam ut principium et omnis disciplinae poenitentialis fundamentum maximopere commendarunt. Huc usque Morinus.

Caeterum quod laudatus Benaglio sibi veniam fecerit recedendi penitus ab iis, quae de hoc argumento in Opere Lambertiniano de Synodo leguntur, merito sibi factam ad id facultatem censuit ex iis, quae ipsemet Benedictus XIV. in fine Praefationis editionibus postremis praefixae in haec verba edixit: *Ubi neque a Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris, neque a Nobis ipsis aut in Bullario aut alibi, Apostolica auctoritate quidquam definitum est, ac generaliter omnibus in rebus, quibus nullum ex publica Ecclesiae auctoritate pondus accessit, nihil nos definire ac veluti decretorium exhibere intendimus. Ea enim nobis et semper fuit, et adhuc mens est, ut sententiam nostram proponentes, hanc eatenus tueamur, quatenus illi ex rationibus et auctoritatibus, quae nos ad eam amplectendam impulerunt, satis roboris et firmitatis adesse cognoscatur; li-*

bentique animo subscribimus doctrinae... Melchioris Cani, qui... de libris agens, qui a Summis Pontificibus conscripti publicantur, haec ait: Cum edunt libros de re qualibet Romani Pontifices, sententiam suam, ut homines alii docti, exprimunt, non tamquam Ecclesiae iudices de fide pronunciant. Et allata historia Innocentii IV. qui commentaria in libros Decretalium scripsit, dum Pontificatum gerebat, subdit: Neque profecto Innocentius hoc sibi unquam arrogavit, ut quidquid in eo Opere scripsisset, pro re definita haberetur; sed facile passus est, opiniones suas, quas tamquam privatus doctor proposuerat, ab aliis doctoribus oppugnari; ut patet ex... illius vita, multoque magis ex ea, quam sibi amplissimam hac in re licentiam sumpserunt posteriores Canonistae, dum sententias ab Innocentio suis Commentariis insertas saepe deserere et in alia omnia ire non dubitarunt.

(24) Dum attritio supernaturalis exigitur excluditur opinio eorum, qui sufficere aiebant attritionem naturalem, idest (ut indicat Suarez, De Poenit. disp. 20. sect. 2. n. 7.) quae solis naturae viribus eli-

1° quia constare videtur ex verbis Tridentini, ubi dicit: *Attritio ex metu gehennae, et poenarum concipitur*: distinguit enim inter poenas gehennae

ciatur, sive illa sit concepta ex motivo aeterno et honesto, ut est fugere poenas inferni vel turpitudinem peccati, sive ex motivo temporali et indifferente, ut est vitare infamiam vel temporale detrimentum, quia haec etiam temporalia damna dantur a Deo propter nostra peccata. Cui falsae opinioni Suarez deinde (ibid. n. 8.) thesim opponit quod attritio elici debeat ex gratiae auxilio. Vid. eundem Suarezium, disp. 4. sect. 1. n. 3. 4.

Caeterum licet S. Alphonsus (n. 443.) non diffiteatur, hanc sententiam ab aliis probabilissimam, ab aliis etiam moraliter certam censeri (ex Croix, a quo ea sumpsit, addi poterat, eandem ab aliis dici omnino certam); attamen tria in contrarium advertit: 1° quod Cardenas dubitet, an sit moraliter certa, 2° quod contrarium senserint Canus, Pasqualigus, et Hurtadus apud Diana; 3° quod Tridentinum copulative dicat *gehennae et poenarum*, non vero *disiunctive* distinguat *gehennae vel poenarum*. Unde concludit: *Cum secunda (sententia) non careat sua probabilitate, saltem extrinseca, puto satius in praxi eam servandam esse*. Exinde etiam Auctor probabilior tantum dicit sententiam, quam proponit.

Sed reipsa rationes istae S. Alphonsi nec quidpiam detrahunt firmitati doctrinae quam ex communi DD. Auctor refert, nec ullam vel tenuem probabilitatem oppositae conciliare possunt.

Quod itaque attinet ad primum, in praec. edit. ob inexactam allegationem dictum est, perperam allegari Cardenam, utpote qui male sibi cohaerens susque deque permisceret omnia. Nunc melius ad rem. *Resp.* Cur Cardenas dubitaverit, an sententia affirmans sit moraliter certa, rationem hanc ipse assert (Cris. part. 4.

ad prop. 1. Innoc. XI. disp. 2. q. 2. n. 69.), quia non desunt (inquit) auctores, qui eum modum attritionis negant esse sufficientem: et opinio affirmativa non nititur fundamento infallibiliter certo sed solum probabili. Atqui 1° eos extitisse auctores falsum est; 2° itidem deesse sufficiens moralis certitudinis fundamentum, ex communi gravissimorum doctorum iudicio falsum deprehenditur. Ergo istud Cardenae suffragium nihil causae prodest.

Quoad secundum vero, notissimum est, Canum (Vid. Faure Dubitat. Theol. dub. IV. sect. IV.) et Hurtadum in contraria, ac S. Alphonsus dicat, sententia fuisse, adeo ut Diana, ad quem ipse remittit, imo doctrina Hurtadi ad communem sententiam confirmandam utatur (Vid. tom. 1. tr. 3. resol. 108. n. 2.). Pasqualigus vero Diana ne nominat quidem, nec Pasqualigus (quoad inspectis eius scriptis nosse licuit) ullum de hae controversia verbum habet. Quocirca totum, quantum est, deficit fundamentum, cui *extrinseca illa probabilitas* superstruebatur. Caeterum falsas istas allegationes non ex se S. Alphonsus protulit, sed bona fide sumpsit ex Croix (lib. 6. p. 2. n. 884.); qui utrum indiligenter has ipse adnotaverit, an aliunde infeliciter sit mutuatus, parum nostra nunc refert.

Quoad tertium denique patet, eam quoque rationem omni destitui efficacia; et contra communem omnium sensum *per se* evinceret, ad attritionem non sufficere metum gehennae, nisi insuper accederet metus malorum temporalium.

Quod vero subindiat (ibid.) S. Alphonsus, in Tridentini Concilii contextu vocem *poenarum* non significare nisi poenas inferni: id manifeste repugnat eidem contextui; mox enim ibi subiicitur exemplum timoris, quo concussi Ninivitae ad Ionae praedicationem plenam terroribus poeni-

et alias poenas; 2° quia in eiusmodi metu omnes verae attritionis conditiones adesse possunt. — S. Lig. n. 443.

tentiam egerunt. Porro praedicatio Iona plena terroribus iuxta sacram Scripturam (Jon. 3. 4.) haec fuit: *Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.*

Si quis ergo adhuc est, quam Cardenae scrupuli haerere faciant, illi opponemus Card. Toletum, qui (In S. Thom. part. 3. q. 85. art. 5.) disputans de poenae timore, et quidem (ut ait) *non solum cum quis timet poenam inferni, sed peccati turpitudinem, et amissionem bonorum temporalium*, postquam statuit, contra Lutherum, hunc *timorem et detestationem esse bonam et utilem, et per eam cum sacramento dari gratiam*, concludit: *Ista doctrina est catholica, et contraria est haeretica.* Toletus autem addantur Suarez, qui (De Poenit. disp. 5. sect. 2. n. 15.) scripsit: *Quae sententia vera est.* — Illsung, iuxta quem (tr. 6. disp. 6. q. 3. n. 29. et 39.) *Conclusio haec est de fide.* — Llamas Hieronym., qui (Meth. Cur. part. 2. c. 2. §. 6.) ait esse *certum, et haeticum esse id negare.* — Seraphinus a Conceptione, qui (De Poenit. lib. 1. disp. 5. dub. 2. n. 461. 462. et 485.) affirmat esse *veritatem catholicam.* — Elbel, qui (Conf. 3. n. 59.) hanc sententiam dicit *communissimam et moraliter certam.* — Georgius Gobat, qui (tr. 6. n. 47.) scribit, *nequaquam dubitandum, quin sit vera et supernaturalis attritio, proportionalis obtinendo effectui sacramenti.* — Arriaga, qui (apud Croix l. c.) defendit eandem doctrinam, *ut certam.* — Paulus de Palacio, qui (In cap. 16. S. Matthaei) scribit: *Certissima sententia est.* — Michel August. Can. Reg. qui (Theol. Can. mor. tom. 4. tr. 4. p. 2. q. 1. punct. 1. sect. 2. n. 18.) apposite Cardenam *confutat*, quasi *haec doctrina finibus probabilitatis contineatur.* — Aversa, qui (De Poenit. disp. 2. sect. 14.) dicit aper-

tissimam ex S. Scripturis. — Holzmänn, qui (tr. 4. n. 532.) ait: *Doctrina haec a PP. Gobat et Elbel pronunciat moraliter certa; quibus et ego adstipulor.* — Et uti certam tradit et Martinonius (disp. 48. sect. 7. n. 82.). — Itemque Iacobus Granadus (contr. 7. De Poenit. tr. 2. disp. 8. sect. 1. n. 5.) ipsam pro certa docet. — Ithuriaga, cuius (Dissert. Moral. XI. n. 19.) haec sunt verba: *Sententia haec non mere probabilis est, sed vera et moraliter certa, aequae ac certa est sententia de attritione concepta ex metu gehennae.* — Dominicus Viva, qui (ad prop. 1. Innoc. XI. n. 26.) eandem sententiam, *utpote moraliter certam*, licite nos posse sequi affirmat. — Mazzotta, qui (tr. 6. disp. 1. quaest. 3. cap. 3. §. 1. n. 2.) ait: *Quae sententia est probabilissima auctoritate et ratione, ita ut Gobat dicat indubitatum et Arriaga omnino certam: quare non subiacet prop. 1. damn. ab Innoc. XI. quidquid dixerit Croix...*

His vero addendi sunt ii plurimi, qui eandem doctrinam absolute ac nulla iniecta dubitatione, sed tamquam extra controversiam docent, imo ceu a Tridentina Synodo traditam habent. Quam in rem Ithuriaga (l. c. n. 18.): *Certo certius mihi est, Tridentinum describens attritionem, quae ex metu gehennae et poenarum concipitur, hac loquendi ratione usum fuisse, ne ad attritionem ex metu gehennae restringere velle videretur ea quae de attritione ibidem docet; quae propterea extendi debere puto ad attritionem, quae generaliter ex metu poenarum etiam aliarum concipitur... Sic et Ninivitarum exemplum accomodatius cadit etc.* Sic itaque et Ferraris (V. Poenitentiae art. 2. n. 13.). — Moya (disp. 5. q. 4. n. 2. 3.) — Giribaldi (Tr. 6. c. 3. dub. 7. n. 43. et Tr. 7.

263. QUÆR. 8° *An ad iustificationem in sacramento Poenitentiae obtinendam cum attritione etiam initium amoris requiratur?*

Resp. Neg., si per initium amoris intelligatur aliquis gradus charitatis

c. 4. dub. 5. n. 29.). — Dominicus Soto (In 4. disp. 17. q. 2. art. 5., et De Nat. et Grat. lib. 2. cap. 14.), quo postremo loco diserte *gratia informatam* hanc attritionem docet, contra ac nonnulli ei attribuerint, — Fagundez (De 2. Eccl. Praec. lib. 2. c. 4. n. 9.), — Navarrus (Enchir. cap. 1. n. 8., et cap. 2. n. 38.), — Ioannes Medina (quaest. 4.), — Villalobos (Tr. 2. diff. 22.), — Stoz (lib. 1. cap. 2. q. 1. art. 5. n. 8.), — Reiffenstuel (De Poenit. dist. 6. q. 4. n. 42. et 43.), — Escobar (Th. Mor. Tr. 7. Exam. 4. c. 7. n. 35.), — Muszka Nicol. (De Sacram. §. 2. n. 29.), — Marin (Tr. 22. disp. 7. sect. 4. n. 55.), — Reginaldus (lib. 5. c. 3. n. 28.), — Anton. a Spiritu Sancto (Direct. Conf. Tr. 5. disp. 3. sect. 2. n. 69.), — Babenstuber (Tr. 8. p. 6. disp. 4. art. 3. n. 13.), — De Blanchis (disp. 6. pag. 267. et 271.), — Thomas Hurtadus (De Poenit. disp. 6. diff. 5.). — Soarez Franc. (De Poenit. Tr. 3. disp. 1. sect. 3. §. 2. n. 92.), — Candidus (Disq. Mor. 24. artic. 11. dub. 3. n. 5.), — Card. Brancatus (In 4. sent. De Poenit. disp. 9. art. 3. §. 10.), — Krisper Cresc. (Theol. Schol. Scot. Tr. 12. dist. 3. q. 1. n. 2.), — Matrius (De Poenit. disp. 5. q. 6. n. 138., et Theol. Mor. disp. 21. q. 2. n. 40.), — Voit. (vol. 2. n. 493. et 495.), — Honoratus Faber (De Poenit. c. 1. n. 17.), — Clericatus (De Poenit. decis. 14. n. 5. seq.), Ulloa (Disp. 6. c. 1.), — Diecastillo (Tr. 8. disp. 6. n. 6-8.) — Sporer (part. 3. cap. 2. n. 227. et 239.), — Bonacina (De Sacram. disp. 5. q. 5. sect. 1. punct. 3. n. 1.), — Petrus De Fay (De Poenit. q. 9. art. 1. disp. 3.), — Marchant (Tr. 4. tit. 2. q. 4.), — Becanus (part. 5. Tr. 2. cap. 35. q. 4. n. 6.), — Maurus Berardusius (Summa Coron. cap. 3.), — Roncaglia (Tr. 19. cap. 1.

q. 2. regula 1.), — Potestas (n. 3063.), — Ochagavia (De Poenit. Tr. 1. n. 18.), Hisce adde et Nugnum (apud Candidum l. c.), et Madernum (apud Giribaldi l. c.), et Gaspar. Hurtad. (apud Escobar l. c., et Diana tom. 1. Tr. 3. res. 108. n. 2.). His adiunge et eos, qui eandem doctrinam dicunt *probabilissimam*; cuiusmodi sunt Tamburini (Meth. Confess. lib. 1. cap. 1. n. 11.), Reuter (part. 4. n. 243.), Gormaz, (De Poenit. sect. 5. n. 454.), Mazzotta, (l. c.) etc.

Nunc vero iam scitari subit: amittentne haec omnia suam vim hac demum de causa, quia, ut dixit S. Alphonsus, *Cardenas dubitat, an haec sententia sit moraliter certa?* Sed enim, inspecta ea S. Doctoris paragrapho (lib. 6. n. 443.), satis apparet, haud operosius circa hanc quaestionem versatum illum fuisse; verum nisi quod Concinae opinionem adhibuit, caeterum supellectilem, nisi quam ex Lacroix excerpserit, nullam aliam ad manum habuit. Porro neque ea suppellex S. Doctori, neque alii ea S. Doctoris paragraphus ad plenam huius controversiae cognitionem suppeditandam par esse potuit. Sed veniamus ad ea quae obiiciuntur.

Pro magno habet Cardenas (Cris. 4. diss. 2. c. 6. n. 70.), quod Lessius (in 3. P. S. Thom. q. 1. dub. 5. n. 18.) de sufficientia huius attritionis dixerit, *hoc esse satis probabile.* — *Resp.* cum Cardenas: *Nego Consequentiam. Ex duabus propositionis contradictoriis, ita Cardenas (Tr. 1. disp. 2. cap. 2. n. 10.), potest una esse probabilis sine eo quod altera sit probabilis: quam conclusionem ut omnino certam propugno. Haec conclusio est communis inter Auctores.* Nimirum tunc utraque erit probabilis propositio, cum par aliqua aut auctoritas aut ratio intrinseca utrinque militet. Atqui in

perfectae, qua Deus super omnia diligitur. Ratio est, quia ad rite suscipiendum sacramentum non praerequiratur necessario actus, qui extra sacramentum essentialiter iustificet. Atqui actus charitatis, atque adeo

casu pro negativa sententia nec ratio ulla intrinseca, nec auctoritas allegari potest. Ergo. De Auctoribus autem, quos aliquos inaniter iactat Cardenas, paulo post. Interim adverte, quod de thesi nostra Lugo non dicit *videtur*, sed *CENSEO*.

Et quia in auctoribus afferendis versamur, monendus est lector, ne decipi se se sinat allegatione quorundam verborum Billuart (*De Poenit.* diss. 4. art. 1.): *Contritio debet esse supernaturalis... Hinc inferes, quod qui dolet de peccato... quia ex illo sequitur dispendium famae, vel bonorum temporalium, et similibus motivis naturalibus, insufficienter... conteratur; secus, si doleat de peccato... ut est inductivum poenarum purgatorii, inferni, amissionis gratiae, gloriae, etc.* Nam falsum est, ut ex contextu patet, ibi Billuart *de dispendio famae etc.* disserere quasi de poenis, quae considerentur ceu inflictæ a Deo. Falsum est ergo, ibi hasce a Billuart excludi. Nec est coniecturis opus; nam ipse Billuart sic sententiam suam postea expresse effert (l. c. art. 4.): *Dolere de peccato... seclusa charitate, vel quia... est inductivum mali temporalis, vel quia est inductivum gehennae, vel quia est exclusivum gloriae, vel quia est malum et offensa Dei, tot sunt modi attritionis.* Billuart ergo non confirmat sententiam S. Alphonsi, sed ab ea recedit.

Quid ergo est quod dixit Coninck (*De Poenit.* disp. 4. dub. 5. n. 39.) *eiusmodi attritionem posse esse suspectam*: quae quidem Coninckii verba etiam Reuter non nihil turbaverunt. — *Resp.* Suspectam dixit Coninck, quasi per se non sufficiat; *Nego*; nam ipse expresse sufficientem esse affirmat. Suspectam dixit ob motivum extrinsecum, quod per accidens se habere posset, *Transeat*. Idipsum et de metu ge-

hennae dicitur, qui per accidens in timorem serviliter servilem declinare potest, multo autem magis id valere potest quoad attritionem ob turpitudinem peccatorum, cui facilius deesse universalitatis dos potest. Verum ista pertinent non ad quaestionis cardinem sed ad monita opportuna iis, qui catechesim populo explicant, ut genuinam attritionis notionem tradant.

Sed et alii praecipue proferuntur, Toletus et Vasquez. Quod itaque ad Toletum attinet, eius sententiam iam supra exposuimus, ubi attritionem, de qua sermo, esse sufficientem ipse non dubitat appellare *doctrinam catholicam*, contrariam autem *haereticam*. Quae autem obijciuntur ex eiusdem *Instruct. Sacerdot.* (l. 3. cap. 4.), haec aut nimis, aut nihil probant. Nam duplex est lectio loci. Prima sic habet: *Prima quidem attritio, si talis sit, ut cognoscat poenitens, se non detestari peccatum, ut est Dei offensa, SED TANTUM UT EST ALICUIUS MALI CAUSA, ET POENAE INFERNI, quamvis bonus actus iste sit, tamen non sufficit ad Sacramentum.* Atqui haec nimis probant; quia excludunt attritionem etiam ex metu inferni conceptam. Altera vero: *SED TANTUM UT EST ALICUIUS MALI TEMPORALIS CAUSA.* Haec autem nihil probant, quia non excludunt poenas temporales, quae lumine fidei intelligantur a Deo inflictæ. Porro haec est lectio praeferenda; quia canones hermeneuticæ non consentiunt, ut summo viro tribuatur doctrina, quam ipse alibi, ut vidimus, appellat haereticam.

Quoad obiectum Vasquesium, negandum est, temporales poenas, quas ut insufficientes ad attritionem reiecit, eas esse, de quibus hic disputamus. Sic enim scribit de timore, quem refutat (In 3. P. Q. 92. art. 1. dub. 3. n. 3.): *Sicut timor, qui est poenae temporalis, dicitur mun-*

dolor, qui ad rationem contritionis sufficiat, quantumcumque parvus sit, omnem culpam delet, ut ait S. Thomas Suppl. q. 5. art. 3. Ergo, etc. S. Ligorius, n. 440. hoc dicit esse moraliter certum.

danus, qui ita de se est principium boni sicut et mali, ita et dolor huius rationis; unde altior debet esse ratio, quae moveat ad attritionem. Unde sic: Dolor peccati, qui pro obiecto habet poenas, fidei lumine cognitæ ut a Deo pro peccatis immittas, nec *mundanus* dici potest, neque *est principium boni aequae ac mali.* Atqui hunc solum timorem reiecit Vasquez. Ergo. Et *confirm.* Nam (ibid. n. 4.) prosequitur: *Hanc sententiam, quod attritio, ut sit dispositio huius sacramenti, non est dolor de peccatis ob poenam temporalem, docet Canus Relect. de Poenit.* part. 6. §. *Altera quoque attritio.* Atqui haec Cani attritio est, quae *ex timore infamiae proficiscitur, ne quis eiiciatur ab Ecclesia, aut mulctetur pecunia etc.* ut superius retulimus, et uno verbo, est timor mundanus. Ergo.

Inanis autem est obiectio, quod Vasquez ad attritionem requirat *aliquod motivum aeternum*: quam difficultatem alii instaurant, quoad Canum, qui et ipse admittit metum ex poenis aeternis. — *Resp.* Bene Lugo (disp. 5. n. 137.) scripsit, non arrire sibi Vasquez quippe qui sic excludere videtur *poenas purgatorii.* Atqui absurdam hanc exclusionem *poenarum Purgatorii* neque Vasquesio neque Cano fas est affingere. Hinc Diecastillus (Tr. 8. disp. 6. n. 8.) negat, Vasquium dissentire: quippe *dolor ob malum temporale sic respiciens Deum... involvit rationem formalem aliquo modo aeternam, et ad aeternum finem ordinabilem.* Et Ithuriaga (Diss. XI. n. 22.) in eandem rem: *Nos motivum aeternum adsignamus, iustitiam nempe Dei vindicativam.* Et etiam Cardenas (p. 3. Tr. 4. disp. 71. n. 2.): *Praemitto, dolorem peccatorum, qui elicitur ex timore malorum temporalium, quatenus a Deo*

infiguntur in poenam peccati, non elici ex motivo humano: id enim motivum est supernaturale. Hinc Diana (tom. 1. tr. 3. res. 108. n. 5.) non dubitat Vasquium cum Hurtado associare quoad Purgatorii poenas. Et Candidus (l. c. n. IV.) ubi *metum poenarum* revocat ad *motivum aeternum* (poenarum autem istarum censu comprehendit, ut vidimus, etiam temporales), etiam Canum allegat inter eos, qui hanc attritionem supernaturalem esse affirmant, sicut ipsum allegat et Thomas Hurtadus.

Caeterum quod ad Canum attinet, brevis res confici citra ullum dubium potest. Et sane cum (part. 6.) generatim hoc praemisisset: *Non quaelibet attritio est sufficiens, ut accedens ad Sacramentum poenitentiae gratiam consequatur; quadruplex deinde attritionis genus sic recenset: Primo cum quis habet attritionem conditionatam, id est quae oritur ex velleitate, qua homo vellet placere Deo, et ipsi reconciliari. — 2. Altera quoque attritio est... v. gr. ex timore infamiae proficiscitur, vel... ne eiiciatur ab Ecclesia, vel ne mulctetur pecunia etc. — 3. Deinde etiam attritio effica ex timore poenarum supernaturalium... — Demum 4. Etiam attritio, quae procedit ab amore naturali Dei super omnia.* Unde facile ratiocinium: Prorsus absurde fingeretur, Canum, in Concilio Tridentino theologum, nullam rationem habuisse attritionis, quae pro obiecto habet purgatorii, aut temporales huius vitae poenas, quae per fidem ut a Deo inflictæ apprehendantur. Ergo attritio concepta ob istas poenas ad praemissum aliquod attritionis genus revocari debet. Atqui revocari non potest, nisi ad attritionem efficacem ex timore poenarum supernaturalium, quae (ut Canus subdit) idonea dispositio est ad Sacramentum. Ergo.

Concedi autem potest, initium aliquod amoris requiri, quatenus attritio, ut ad sacramentum disponat, excludere debet (ut sancta Synodus loquitur) peccandi voluntatem; alioquin autem, ut ait S. Thomas (2. 2. q. 17. art. 8.), *aliquis introducit ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit* (25).

(25) Eodem sensu aliquod initium charitatis S. Thomas (ibid.) reperit in spe. Sic enim se habet integer allegatus textus: *In via generationis spe est prior charitate. Sicut enim aliquis introducit ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit; ita etiam spes introducit ad charitatem, in quantum aliquis sperans remunerari a Deo, accenditur ad amandum Deum, et servandum praecepta eius.* In poenitente autem saltem adesse spes veniae debet, ut Synodus Tridentina expresse declarat. Verum, uti patet, hic agitur de charitate, non quae in actibus aut timoris seu attritionis aut spei includatur, vel quae hos actus necessario comitetur, sed quae ex illis affectibus enasci potest.

Alii fuerunt, qui charitatem inchoatam excogitarunt eiusmodi, quae Deum diligeret, sed *non super omnia*. At enim ista est charitas, quae creaturam praefert Creatori; quod cum penitus destruat essentiam *Propositi* ad veram poenitentiam necessariam, potiusquam poenitentem ad iustificationis recipiendam gratiam aptius disponat, ineptum prorsus ad hoc beneficium consequendum per se reddit.

Sunt denique, qui illud initium amoris seu inchoatam charitatem exigunt, quae ad veram (ut aiunt) *conversionem peccatoris ad Deum* necessaria est. Sed nisi explicent, quid sit ista inchoata charitas, profecto nobis vendunt verba sensu vacua. Illud interim advertatur, ambiguam istam phrasim *verae conversionis ad Deum* esse technam, qua in damnatis suis Institutionibus Iuvénin utitur (l. c. §. IV.) ad subinferendam necessitatem dilectionis Dei super omnia, de qua in not. praec. dictum

est. Admitti itaque potest et debet vera ad Deum conversio, quae consistat, ut ait S. Thomas, in voluntate servandi praecepta Dei. At nisi haec voluntas supponatur procedens ex motivis merae attritionis, rursus in eam perfectae charitatis seu contritionis delabemur necessitatem, quam alioquin scholae catholicae non admittunt non quasi affectus poenitentis positive perfectum eum amorem excludat, sed quatenus ad voluntatem servandi legem Dei aliis motivis honestis satis excitari potest.

Caeterum cur S. Alphonsus dicat, praemissam thesim esse *moraliter certam*, ratio est manifesta. Nam quaestio eo demum recidit, an in poenitente praerequiratur contritio charitate perfecta. Atqui hanc non praerequiri, sententia est post Tridentinam Synodum in scholis receptissima ut *moraliter certa*. Thesis porro directe, et immediate impetit quorundam opinionem, qui adstruebant velut necessariam, charitatem quandam utique praedominantem (qua scilicet Deus diligitur super omnia), quae tamen non sufficeret ad hominem iustificandum, et ideo componi posset cum statu peccati mortalis. Ita v. gr. Gaspar Iuvénin in damnatis suis Institutionibus theologicis (part. 8. disert. V. cap. 4. art. 2.); qui deinde (§. V.) non dubitat asserere, *hanc contritionem conceptam ex inchoata tantum charitate Dei super omnia in casu necessitatis satis esse ad iustificationem impii cum solo sacramenti voto; satis vero non esse extra casum necessitatis cum solo sacramenti voto, ut quis sanctificantem gratiam recipiat*. Haec porro recidunt in ea Baii et Francisci Sylvi paradoxa, de quibus paulo post (in not. ad seq. n. 266.) dicemus.

§. III. De efficacia contritionis.

266. **Principia.** — I. Contritio perfecta hominem *per se* iustificat, etiam extra Sacramentum Poenitentiae (26). 1° Constat ex ratione; contritio enim includit necessario charitatem perfectam; porro amare Deum perfecte, est cum Deo coniungi; coniunctio autem cum Deo necessario disiunctionem a peccato operatur, cum non possit quis unum extremum amplecti, quin ab extremo opposito totaliter recedat. Ergo... 2° Constat ex Scriptura sacra. *Prov. 8. 18.: Ego diligentes me diligo.* — *Ioann. 14. 21.: Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum.* — *1. Petr. 4. 8.: Charitas operit multitudinem peccatorum.*

II. Contritio perfecta non remittit peccata mortalia, seu hominem non iustificat, nisi cum voto confessionis: peccata enim remitti non possunt nisi per medium a Christo institutum; atqui Sacramentum Poenitentiae in re, vel saltem in voto, est unicum medium a Christo institutum ad remittenda peccata post Baptismum patrata. Ergo, etc. (27). Constat insuper ex *Conc. Trid.* sess. 14. c. 4.

III. Attritio tanquam praerequisita dispositio sufficit ad obtinendam peccatorum veniam in Sacramento Poenitentiae. Constat enim ex eodem

(26) Contraria doctrina damnata est tum in Propositionibus 31. 32. et 70. Michaëlis Baii, contententis *perfectam charitatem consistere posse sine remissione peccatorum, et cum reatu aeternae damnationis*; tum expressius in Prop. 71., quae est huiusmodi: *Per contritionem etiam cum charitate perfecta et cum voto suscipiendi sacramentum, coniuncta, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut martyrii sine actuali susceptione sacramentorum*. Haec refutavit Bellarminus *De Poenit.* lib. 2. cap. 13.

Damnatae huic doctrinae affinis est sententia Francisci Sylvi, qui (In Suppl. S. Thomae q. 5. art. 1.) docuit, *non semper nec frequenter vel ordinarie contritionem habere coniunctam remissionem peccatorum, antequam recipiatur Sacramentum, licet sit cum dilectione Dei perfecta et super omnia coniuncta*. Vid. Card. De Lugo, qui (*De Poenit.*

disp. 5. n. 98. et seq.) et hanc et alias absonas huius scriptoris opiniones refellit.

(27) Quo sensu haec sint intelligenda, habes ex Lugo (*De Sacram. Euch.* disp. 3. n. 3.), ubi de voto baptismi et poenitentiae sic disserit: *Dicitur contritio baptismus in voto, non quidem quia habet suam efficaciam in ordine ad iustificationem ab ipso reali baptismo, sed quia includit in se implicitum votum baptismi suscipiendi, si fieri possit, sicut et implendi omnia alia praecepta. In quo etiam sensu dicitur contritio iustificare in ordine ad claves, seu in ordine ad sacramentum poenitentiae, non quod accipiat vim iustificandi a sacramento, sed quia quando extra sacramentum iustificat, habet in se votum implicitum subiiciendi clavibus peccata mortalia, ad quod manet homo obligatus etiam postquam iustificatus est per contritionem.*